

EESTI DRAAMATEATER

Eesti Draamateatri ajaleht nr 9, mai 2013

P. A. Caron de Beaumarchais
„Pöörane päev ehk Figaro pulm“, 1953
Suzanne

Lõbusalt ja kergelt teostas Ever Suzanne'i osa. Oma vaenlase vastu oli tema Suzanne salvavalt terav ja kogu aja valvas, armsama Figaro vastu kelmikalt ülemeelik, krahvinnale osav ja leidlik abiline, rohkem sõbranna kui teenija. Kogu aja oli ta liikuv ja löögivalmis, tuues endaga alati lavale kaasa toreda komöödialiku õhkkonna.

Huko Lumet „Kangelaseks on rahvas“,
Sirp ja Vasar 1953, 9. oktoober

Bertolt Brecht „Ema Courage ja tema lapsed“, 1962
Kattrin

Need, kes teatritööd tunnevad, teavad, et näitleja esimeseks ja peamiseks relvaks laval on sõna. Võtke draamanäitlejalt see relv ära ja õelge – mängi! Ita Ever aga tuli ka sellega suurepäraselt toime. Tema kurtumum Kattrin on ilmekam, nüansi- ja alltekstirikkam kui mõne teise näitleja tekstiga osa. Kattrinist räägitakse selles näidendis vähe, tema endaga veel vähem, tema aga – räägib kogu saali-ga. Ta teeb seda kehaga, silmadega, mõne üksikku spontaanse hüüatusega ja meile saab järgitult selgeks tema lapselik-lihtne sisemaailm.

„Ita, Diana ja Kattrin“
Paul Kilgas, Noorte Hääl 16. II 1963

Kazys Saja „Pühajärv“, 1971
Izolda

IZOLDA: Ega ma nii tobu ei ole, et igalt kooserdiselt lapse saan... Minu laste kallal pole midagi närida – üks on seersandilt, teine jälle – oli sealt elektris- asjandusest... Kuldhambad, lõug pisut viltu... ja tütar – kui sa votut näeksid – nagu isa suust kuk- kunud! Aga kui muidu siuke värk veerema hakkab, lähen tohtri juurde. Nüüd käib see lihtsalt – räägid oma jutu ära ja tehakse korda.

RAMUNE: Aga kus selle häbi ots! Mine ja räägi – võõrale inimesele...

IZOLDA: Mis parata – oled neuu ja pead kannatama, kui jumal sulle neid kellukesi pole külge seadnud.

ITA EVER - 60 AASTAT EESTI DRAAMATEATRIS

1953. aasta kevadel lõpetas Moskva teatriinstituudi ehk GITIS-e eesti stuudio. Kogu lend, 24 noort näitlejat, tuli tööle Eesti Draamateatrisse. Tänapäeval on laval Ita Ever. Vaatajad, kes nägid teda Eesti Draamateatri laval esmakordselt noore gitislaseks, käivad praegu teatris oma lapselastega. Mõelgem eesti teatri kultuurikihile: Ita Ever on koos Eesti Draamateatriga olnud kaks kolmandikku selle 92-aastase teatri elueast! Siin mängitud üle 130-st rollist lühiülevaadet anda on võimatu, kuid isegi kiirpilk igasse kümnendisse veenab, et teatrikooli diplomitöö pealkiri „Pöörane päev“ osutus endeliseks: Eesti Draamateatris ootas ees pööraselt mitmekesine, võimas ja tihe, tänaseks 60-aastane ja üha kestev tööpäev.

Bengt Ahlfors „Tuhk ja akvaviit“, 2013
Vera Malmgren

VERA: Ma tean, et ma räägin endamisi. Et sina oled surnud, mida see surnud olemine ka ei tähendaks, ja et ilmselt sa ei kuule, mida ma räägin. Aga ega sa eluajalgi mind kuigi tähelepanelikult ei kuulanud. Ja ikkagi on ju väikene võimalus, et sa mind kuuled, mingil moel. Minu papa käis sageli mamma haual temaga rääkimas. Inimesed räägivad oma kasside ja akvaariumikaladega ja isegi oma toataimedega, ega neiltki mingit arukat vastust tule. Ja siis räägivad nad Jumalaga. Kas sa uskusid Jumalat, Runar? Mõelda, et sedagi ma ei tea. Ei, sa uskunud, sina uskusid Mannerheimi. Ja seda, et elus peab oma joont ajama. „Suurtükivägi pole mõni väeliik, see on maailmavaade.“ Oli vist nii?

Jaan Kruusvall „Pilvede värvid“, 1983.
Ema Anna

EMA ANNA: Kui rahvas vaikib, tähendab – talt on võetud hääleõigus, mitte et rahvas on argpüks, või et ta on kaotanud oma keele. Rahvas on veel külalt noor, et oma elu uuesti otsast peale alata. Juh- tugu praegu mis juhtub.

Jean-Jacques Bricaire, Maurice Lasygués
„Silme ees läheb mustaks“, 1990
Marie-Louise ehk Franck J. Harder,
ameerika kolonel

KOLONEL: See on tohutu nali, Albert. Elu ongi üks suur nali. Vaata mind hoolega. Silmitse teraselt. Sori oma mälus. Sa tunnud mu lõpuks ära. Kas sa pole kunagi transseksuaalidest kuulnud? Inimes- test, kes teevad läbi soovahetusoperatsiooni. Mees- test, kellest saavad naised ja naistest, kellest saavad mehed.

ALBERT: Marie-Louise?
KOLONEL: Aga muidugi!

Shakespeare „Kuningas Lear“, 2001
Lear, Briti kuningas

Everi kuningas Lear on väärikas ja võimukas, ku- ninglikult suurejooneline ja narrilt väeti. Mis pea- tähtis – kordagi ei teki küsimus, miks mängib seda rolli naine. Bioloogilisel sool pole siin vähimatki tähtsust. Oluline on, mida inimene läbi elab, kui- das ta reageerib pöörase kiirusega mäest alla veere- vale elule. Ja siin peitubki Everi Leari tuum – ta on murdumatu. Ka hulluna tormi käes ägades säilib tema kuninglikkus ja isiksuse mastaap.

Kadi Herkül „Narrid vihmas“
Eesti Päevaleht, 12. veebruar 2001

DAVIDE CARNEVALI

“KRAEPELINI VARIATSIOONID”

Lavastaja ja muusikaline kujundaja **Hendrik Toompere jr jr**, kunstnik **Laura Pählapuu**, tõlkija **Dagmar Raudam**, video autorid **Laura Pählapuu** ja **Tauno Makke**, valguse kujundaja **Triin Suvi**.
Esietendus Eesti Draamateatri väikses saalis 20. aprillil 2013.

Osades: Lembit Ulfsak, Lauri Kaldoja (külalisena), Raimo Pass.

SEE, MIS JÄÄB MEELDE

Intervjuu lavastaja **Hendrik Toompere jr jr**-iga

Eelmisel aastal Eesti Draamateatris esietendunud „Uue elektrilise tantsusaali“ lavastaja Sander Puki käest päriti ikka ja jälle, miks temasugune noor mees valib teemaks vanainimesed. Sinu lavastuse peategelane on samuti vanem mees, kes põeb veel lisaks just eakatega seostatavat Alzheimeri tõbe. Nii ei pääse ka sina sellest küsimusest: miks?

Esiteks, autor on ju samuti noor mees. Ta on kirjutanud selle näidendi isiklikust kogemusest. Mulle tunduski see esimesel lugemisel just väga isiklik.

Mulle meeldivad inimeste lood, nende elusaatused. Selles näidendis koorub ju välja minu vanavanaemade ja -isade kaasaegse lugu. Tegevus leiab küll aset Itaalias, kuid oma olemuselt on see lugu üldinimlik ja igati ligipääsetav.

Antud generatsiooni jaoks oli üks keskseid teemasid sündmusi sõda, mida mina pole küll kogenud, kuid mida ma läbi oma esivanemate kannan ikkagi endas kaasas. Kui vaadelda inimest, kes on elanud pika elu ning teeb möödunud mõnes mõttes justkui kokkuvõtte, siis on sellest emotsionaalselt palju õppida. Just sellised teosed aitavad minuealistel siseneda oma vanavanemate maailma – paratamatult ei suuda ma neid lõpuni mõista, kuid selline uurimustöö avab vähemalt mõnedki teed.

Teiseks, näidendi keskseks

teemaks, mänguriks, on ju mälu ise. Ja see ei olene nii väga vanusest. Mälu viskab vimkasid igas eluetapis. Ikka ja jälle räägitakse selektiivsest mälust: mingid detailid ununevad, teisi ei suuda me visata ajast välja ka suure pingutusega, mõned mälestused saavad meie peas aga täiesti uue nurga, erilise varjundi. Kahtlen, et on olemas selline asi nagu objektiivne hinnang. Üldiselt, kui mälu hakkab

seeda on inimestel hädasti vaja.

Mälu ja mäletamise kohta leiab justkui vastandlikke ütlusi: „Kes ei mäleta eilset, elab homseta“ vs „Õnnelik on inimene, kellel on hea tervis ja kehv mälu“. Mis on sinu jaoks mälu roll?

Argitoimetuste kõrval võib mälu olla võimas relv. Isik, kes on palju lugenud ja sellest olulise ka talletanud, omab uhket varasalve. Usun,

Usun, et teadmiste kogumine on üks tee empaatiani. Tolerantsusega koos kasvab aga inimlik kvaliteet.

nõrgenema, tekitab see inimestes hirmu. Kogu meie igapäevane funktsioneerimine oleneb suuresti mälust: kokkulepped, telefoninumbri, millisest uksest sisse minna. Samas, tihtipeale on inimesel kasulik mõned asjad lihtsalt ära unustada, et end mitte pidevalt traumeerida. Kas oma minevikku saab muuta?

et teadmiste kogumine on üks tee empaatiani. Tolerantsusega koos kasvab aga inimlik kvaliteet. Näitlejale on see eriti oluline, sest näitleja peab oma tegelasega samastuma – ka sarimõrvari või psühhopaadiga. Mälu-varasalv aitab leida üles need kohad, mis loovad vajaliku silla.

On hämmastav, kui palju

kuid on koormav neid pidevalt kaasas kanda. Ajalugu ei saa muuta, aga sellega rahu saab teha küll.

Näidendi peategelane, vanamees, satub ikka ja jälle tagasi kindlatesse mälestustesse. Mis sunnib teda selleks?

Antud näidendis pöördub mees tööpoolest tagasi kindlate mälestuste juurde – ja ta ei tee seda alati üldse vabatahtlikult. Vahel teda provotseeritakse, vahel tõukab mingisugune assotsiatsioon ta uuesti nendesse kordustesse. Kui aga neid

sundmälestusi lähemalt uurida, saab selgeks, et iga selline mälestus peidab endas mõnda eriti olulist killukest mehe saatusest. Võiks isegi öelda, et seal on peidus kõige olulisemad asjad tema elus. Kui rääkida konkreetsest näidendist, siis on ta ju saanud nooruses päris tõsise trauma, mis mõjutab teda siiani.

Kui vajutada õigeid nuppe, pääseb ligi tohututele rikkustele me peas, millega saab lahendada praktiliselt kõik probleemid.

Ma usun, et oma mälestusi saab muuta. Kui konstateerida endale, et kõik mälestused on subjektiivsed – kui see mõte endale söödavaks teha, võib see muuta elu palju lihtsamaks ja rahulikumaks. Sõna „õnn“ on minu jaoks pisut liiga keeruline. Sõnast „rahu“ saan ma aga aru ja

tülisid, sõdu, konflikte on tekkinud mälu pärast. Mälu nimel tapetakse. Miks inimesed pole nõus oma mälestusi vabaks laskma? Ma arvan, et see on õppimise koht. Tuleb aru saada, et kõik mälestused on modelleeritavad, muudetavad. Ma ei taha vähendada ajaloosündmuste tähtsust,

Lihtne on öelda, et unusta see koledus ära – teha on seda tunduvalt raskem. Mõned sündmused tunduvadki elu lõpuni ebaõiglasel. Sel juhul pole tööpoolest muud teha, kui möödunuga rahu sõlmida. Eks püüab seda ka too vanamees. Alateadlikud kaitsemehhanismid sunnivad teda

unustama, kuid ta ei suuda seda. Unustamine pole rahu sõlmimine, leppimine. Seega ongi ta jäänud kinni nõiarinigi.

Olen korduvalt kuulnud inimesi rääkivat, et neil on konkreetne mälestus, mida nad kasutavad turvapaiga või majakana. Kas sa usud sellisesse nähtusesse? Kas ka sinul on selline „paik“?

Mälestused võivad toimida nagu narkootikumid – kui süveneda põhjalikult mõnda positiivsesse mälestusse, loob keha selle situatsiooni uuesti. Inimene tunneb end jälle sama hästi ja rõõmsalt, kui tol korral. Miks muidu meeldib sõpradel ikka ja jälle vanu seiklusi meelde tuletada? Kui vajutada õigeid nuppe, pääseb ligi tohututele rikkustele me peas, millega saab lahendada praktiliselt kõik probleemid. Isiklikult on mul selliseid mälestusi, selliseid majakaid, palju. Näitleja ilma mälestuste ja kujutlusvõimeta ju ei saagi hakkama. Mingil määral kasutan neid kohti ka oma eraelus. Kui mul ei tule und, mõtlen mõnele väga rahustavale mälestusele, püüan end sinna paika tagasi viia. See aitab.

Näidendi autor on lisanud märkuse, et teose stseen võib esitada teises järjekorras, paralleelselt, mõned osad võib kogunisti ära jätta. Ka sina haarasid sellest võimalusest kinni ja muutsid üksjagu. Mis see endaga kaasa tõi? Kas jõudsid täiesti uue looni?

Kuna juba teose pealkirjaski on sõna „variatsioonid“, viitab see, et tekst koosneb liigutavatest blokkidest. Meie jaoks pole ajaline järjestus nii oluline. Meie jaoks on keskne mehega toimuv, tema siseilm. Oleme välja visanud kõik näitekirjaniku äralavastatud kohad, sest mulle meeldib ise leiutada, kuidas üks või teine asi aset leiab. Autori trikitamist oleme välja visanud, ise oleme mõned detailid ka juurde pannud – kõik vastavalt sellele, mis sobib meie trupile. Lõpuks on baaslugu jäänud ikka samaks, lihtsalt avatud vorm lubab teosel trupiga ideaalselt sobituda. Sellest saab ilma üliinimliku vaevata meie lugu.

Õeldakse, et kui kõik viimaks ühel päeval kustub, siis joonistub müra seest välja see tõeliselt oluline. Kui sina kunagi staažika lavastaja ja näitlejana vaatad tagasi sellele lavastusprotsessile, mis sa arvad, on sellest välja joonistunud?

See on mu kolmas lavastus. Esimest korda olen ma vägesid juhtimas Draamateatri väikses saalis, mida mina pean oluliseks teatripaigaks. Siia jõudmine on mulle äärmiselt tähtis. Ja loomulikult olen tänulik võimaluse eest töötada Lembit Ulfsakiga. Olen temalt õppinud lühikese ajaga tohutult palju. Usun, et mulle jääb meelde väga positiivne koostöö kogu meeskonnaga: kunstnikust etenduse juhini – meil on tekkinud sünergia. Me naerame palju, see on oluline näitaja. See jääb meelde.

Küsis Mihkel Seeder

Hendrik Toompere jr jr

Esimene Mees – Lembit Ulfsak, Teine Mees – Lauri Kaldoja

BENGT AHLFORS

“TUHK JA AKVAVIIT”

Lavastaja Priit Pedajas, kunstnik Riina Degtjarenko, tõlkija Ülev Aaloe.
Esietendus Eesti Draamateatri suures saalis 10. mail 2013.

Osades: Ita Ever, Kersti Kreismann, Laine Mägi, Tiit Sukk, Hilje Murel, Tõnu Kark, Jüri Tiidus.

KOMÖÖDIA ON MINU EMAKEEL

Idee „Tuha ja akvaviidi“ kirjutamiseks tekkis mul umbes 30 aastat tagasi mõne sekundi jooksul. Juhtusin pealt kuulma minu ema ja tema koristaja vahelist lühikest kõnelust. Ma ei mäleta, millest nad rääkisid, midagi üpris triviaalset ja tavalist, aga situatsioon ise – kaks naist minu lapsepõlvkodu elutoas – andis mulle ajendi komöödiaks, mille panin kirja aastaid hiljem. Ja ikkagi pean ma vajalikuks rõhutada, et „Tuhk ja akvaviit“ ei räägi minu emast. Tõsi, ta oli koloneliproua, hiljem leskproua, tõepoolest elas ta viimased 59 aastat oma elust Helsingi Kruununhaka linnaosas, ja tõepoolest oli tema abikaasal oma pühapäevanapsi jaoks isiklik retsept. Aga sellega kokkuvõtteks ka lõpevad. Kui ema, abikaasa ja inimene oli ta hoopis teistsugune kui Vera Malmgren, kelle elutoas toimub selle komöödia tegevus. Ent ometi elavad nad samas maailmas, Helsingi rootsikeelse keskklassi miljöö, kust ka mina olen pärit ja millele ma sedapuhku olen üritanud tungida lähemale kui üheski teises oma kolmekümne seitsmest näidendist.

Suhted Malmgrenite peres ei ole just ideaalsed. Lähtekohati muutmata oleks võinud neist samahästi kirjutada ka draama, või tragöödia. Aga välja tuli komöödia, mõninate farsis elementidega. Eri-nevate žanride vahe ei seisne ju ainevalikus või tegelaskujudes, vaid vaatenurga valikus. Chaplin on öelnud seda tavavalt: elu on koomiline kaugelt vaadates ja traagiline suures plaanis. Elu on ju sama, lihtsalt lähenemine on olnud erinev. Võib-olla on küsimus temperamendis. Komöödia on minu emakeel, ja mul poleks midagi selle vastu, kui vaataja lahkuku sellelt etendusel hea tujuga. Eks teised näitekirjanikud kannavad oma hoolt selle eest, et ka meie ängivajadus rahuldatud saaks.

„Tuha ja akvaviidi“ esietendus leidis aset Helsingi Lilla Teatris (Väikeses Teatris) 4. märtsil 1999. See on tõlgitud ja etendunud ka soome, saksa, tšehhi, ungari, inglise, slovaki – ja nüüd, minu suureks rõõmuks, eesti keeles. Kruununhaka ei asugi ju Eesti Draamateatrist kuigi kaugel. Pärast selle näidendi

Bengt Ahlfors

kirjutamist on see vahemaa tegelikult muutunud veelgi väiksemaks.

Bengt Ahlfors

rootsi keelest tõlkinud Ülev Aaloe

ÉRIC-EMMANUEL SCHMITT

“KÜLALINE”

Lavastaja Ingomar Vihmar, kunstnik Illimar Vihmar (külasena), valguse kujundaja Triin Suvi, muusikaline kujundaja Liisa Hirsch, tõlkinud Margus Alver.
Esietendus Eesti Draamateatri väikeses saalis 17. märtsil 2013.

Osades: Rein Oja, Kleer Maibaum-Vihmar (külasena), Roland Laos, Tõnu Oja.

KÜLALINE KOGU ELUKS

Hendrik Toompere jr jr-i lavastuses „Marquis d'Artiste“ pole päris selge see, kes on kuulsalt näitleja Gabriel de Beaumonti võõrustaja. Salapärase markii? Ikkagi markiiks riitunud teener, kes saatustlikkusega ähvardavas kassi-hiire mängus niite tõmbab? „Külalises“ on kõik vastupidi, päris kindlasti viibime psühhoanalüüsi isa Sigmund Freud juures kodus Viinis, Berggasse tänava majas number 19 ja tegevus toimub 1938. aasta 22. aprilli õhtul, kuu aega peale natside sissemarssi Austrias. Kes on aga salapärase külaline – ärakaranud hull? Unenäotegelane? Või siis ikkagi J... Ega Freud isegi tea. Tütre arreteerimisest ärevil raugastunud unenägude isand on võõra käes üllatavalt abituna tunduv mängukann. Esimesed mälestused lapsepõlvest, hoolikalt mällu sopistatud eredamad elamused – kõik kooritakse külalise hüpnootilise taktikepi all otsekuu sibulakihtidest aegamisi, aga kindlalt lahti ja mälumahlast veekalkvel silmadega tuleb viimaks iseendale vastust anda, millesse tasub uskuda.

Lavastaja Ingomar Vihmar ei ole muusikalise kujundusega lõhkunud laval loomulikult kujunevat atmosfääri. Mängupaiga mõlemale küljele paigutatud publik saab vahetult osa nii kahe publikusektori vahele jääval võitlustandril saadud pisimastki punktivõistust kui ka vastastribüünilt peegelduvast süvenenud kaasaalamisest. Pinge kruvib end vaikselt ja pisitasa, kuni saab katarsisliku puhta ja kauni vabastuse üle ruumi voogavas „Dove sono“ aarias Mozarti „Figaro pulmast“.

Martin Kruus

Sigmund Freud – Rein Oja

KRISTEL LEESMEND

“TUND AEGA, ET HINGE MINNA”

Lavastaja Kristel Leesmend, kunstnik Nele Sooväli, muusikaline kujundaja Tõnis Leemets, valguskonsultant Rene Liivamägi, fotograaf Gabriela Liivamägi.
Esietendus Eesti Draamateatri väikeses saalis 16. veebruaril 2013.

Mängib Viire Valdma.

TUND, MIS LÄHEB HINGE

Monolavastused võib laias laastus jagada kaheks – need, kus saab naerda ja need, kus ei saa. Kristel Leesmendi kirjutatud-lavastatud ja Viire Valdma mängitud „Tund aega, et hinge minna“ kuulub pigem viimasesse kategooriasse. Pärast pikka tööpäeva võib see mõjuda raskepärast, kuid siiski julgen seda lavastust soovitada mitmel põhjusel. Laval on naine, nii tegelase kui ka näitlejana. Autor-lavastaja ja kunstnik on ka naissoost. Kuid nagu elus, ei saa naised ilma meesteta. Muusikalise kujunduse on teinud Tõnis Leemets ja näitlejanna kaudu jõuab lavale ka mees. Siiski on tegemist lavastusega, mida valitsevad naised. Augustis viibisin Stockholmis konverentsil, kuhu olid kokku tulnud naised üle maailma, kes teatripraktik ja kes näitekirjanik. See nädal oli täidetud esimeste lugemiste, etenduste ja vestlusringidega, mille üheks ühenduslülis oli naine ja tema roll, nii elus kui ka

kunstis. Aprillis Draamateatri väikeses saalis istudes tuli see taas meelde. Mis eristab (teatris) naisi meestest? Ega suurt midagi ei eristagi, ühed inimesed kõik. Aga... Ehk see, et naised räägivad rohkem. Ka tunnetest. Võimalik. Osa minust tahaks lavastuse vaatamise meelele kohustuslikuks teha, sest laval on naine oma mõtte-maailmaga ja ehk on hiljem meist kergem aru saada. Osa minust aga leiab, et asi pole ainult soos. Küllap mõtlevad mehedki samadest asjadest, aga välja ütlevad vähem. Lavastus on mõistetav inimlikul tasandil, ükskõik kummal pool sood olla. Täiskasvanud inimese elus tuleb ikka ette olukordi, kus ta on see, kellele tahetakse rääkida või see, kes tahab rääkida. Viire Valdma etendatud Naine on see, kellele tahetakse rääkida. Laval on tunni pikkune hetk, kus ta mängib läbi eesoleva kohtumise mitmed võimalused ja oma mälestused. Lava on minimalistlik ja alasti, samamoodi emot-

sionaalselt alasti on Naine. Ta välja öeldud mõtted on ausad, kohati isegi valusad, ja omamoodi lihtsad. Miks mitte sõnastada see, mida sa niikuinii tunned, et seeläbi hakkaks parem? Laval on katarsis – hingeline puhastumine, konfliktist ja pingest vabanemine. See kandub ka saali, vähemalt korra mõtled seikadele minevikust ja ehk hakkab kergem. Nagu raamatudki, annab teater võimaluse elada mitu elu ühes, kogeda ja seeläbi muutuda paremaks inimeseks. Mul tuli meelde, et Eestis on väga tugevaid naisnäitlejaid. Aastaid tagasi säras (peaaegu) monolavastuses „Minu oivaline lahtus“ Ülle Kaljuste, nüüd on kord Viire Valdma käes. Tumedas ruumis on särav näitlejanna, kelle rollihendus on sügav, psühholoogiline ja puudutav. Naine on nagu sibul, kes kiht-kihi järele vaatajale avaneb. Sama kehtib ka loo kohta, kild-killu haaval loksus see paika ja saab selgeks, mis siis lõpuks oli ja miks on nüüd seda hetke vaja.

„Tund aega, et hinge minna“ seostub mitme varasema lavastusega Eesti Draamateatri repertuaarist. Vormilt meenuvad „Minu oivaline lahtus“ ja „Aabitsakukk“ – laval või keskes rollis on üks näitleja –, sisu poolest aga „Kontakt“ ja ajalooks saanud „Naine ja hirmutis“. Seekord pole laval aabitsaid või lahtust, küll aga kontakti otsimisele reageerimine ja oma hirmude lahti rääkimine. Need on asjad, millest ei saa vaikida. Sest mine tea, ehk oleme ise ühel hetkel need, kellega tahetakse rääkida või kes seda ise soovivad. Tõde oleneb vaatepunktist ja väikese saali lavalt antakse üks võimalik vaade, mis ühendab endas kõiki inimlike emotsioone. Aluseks olnud näidend on aus, nagu ka seda etendav näitlejanna ja lavastaja kulisside taga. Ja see ausus on asi, mis lähebki hinge.

Marite H. Butkaite

Naine – Viire Valdma

TOM STOPPARD

“UTOOPIA RANNIK. II OSA: LAEVAHUKK”

Lavastaja Elmo Nüganen (Tallinna Linnateater), kunstnik Pille Jänes, kostüümikunstnik Reet Aus, helilooja Jaak Jürisson, valguse kujundaja Rene Liivamägi, tõlkija Kalle Hein. Esietendus Eesti Draamateatri suures saalis 20. märtsil 2013.

Osades: Mait Malmsten, Elisabet Reinsalu, Veli Nõmmik, Karl-Artur Mäss või Hugo Malmsten, Ivo Uukkivi, Henrik Kalmet, Indrek Sammul, Andrus Vaarik, Argo Aadli, Jüri Tiidus, Rain Simmul, Priit Võigemast, Hilje Murel, Anu Lamp, Märt Avandi, Tiit Sukk, Margus Tabor, Mart Toome, Mari-Liis Lill, Merle Palmiste, Anne Reemann, Aleksander Eelmaa, Epp Eespäev.

HERZEN? BAKUNIN? BELINSKI? STOPPARD? – “UTOOPIA”?

Alati on põnev, kui ühe kultuuri esindaja võtab luubi alla mõne hoopis teise aja ja kultuuri. Inglise näitekirjanik Tom Stoppard on „Utopia ranniku“ triloogiaga süvenenud põhjalikult 19. sajandi vene intelligentsi mõtetesse ja elusaatusesse. Eks tabas ta ära ühisosa, mis seob erinevaid rahvuseid ja ajastuid. Vabaduse ja võrdsuse, euroopalikkuse ja rahvuslikkuse küsimus, millesse tolle aja vene mõtlejad palju panustasid, on oluline ju ka praegu. Tolleaegsed ideed pole tuhmunud tänaseni.

Kui triloogia esimene osa „Teekond“, keskendub jõuka aadlipere Bakuninite (mille liige on ka kuulus anarhistide ideoloog Mihhail Bakunin) elusaatusel, on teine osa „Laevahukk“ pühendatud perioodi mõjukaimale isikule, Aleksandr Herzenile (1812–1870). Pärast pikki aastaid ootamist ja asumisel olemist, on tsaar andnud temale ja ta perekonnale viimaks loa väisata Euroopat. See on suur pidupäev! Kõike, millest Herzen on väsimatult kõnelenud – euroopalikest, demokraatlikest, rahvuslikest ideedest – saab ta viimaks näha oma silmaga ning tajuda enda nahal. Alatiseks jääb seljataha Venemaa, mille tsaar Nikolai I on muutnud terrori- ja salapolitsei riigiks, Herzen aga ei kaota veresidet

„rahvaga, kes on peegeldanud mu oma hinge helgemaid ja tumedamaid külgi“.

Kesk-Euroopas ootavad perekond Herzenit heitlikud ajad: nad saavad osa 1848. aasta üle-Euroopalisest revolutsioonist ja tunnevad selle põrumise mõru maitset. Suurte sündmuste varjus aga ei märka Herzen, et vähemalt sama skandaalsed sündmused on toimumas tema enda lähikonnas. Saab kinnitust tõdemust, et suured mõtted käivad käsi käes suurte tunnetega. Triloogia kolmas osa „Pääsemine“ näitab juba eakamat Herzenit, keda suured kaotused ja tragöödiad on muutnud tasakaalukamaks. Oma viimases peatuspaigas Inglismaal asub ta välja andma nädalalehte „Kolokol“ („Tornikell“), mis saab vaba sõna häälekandjaks nii Kesk-Euroopas kui ka Venemaal.

Kuigi Stoppard on kirjutanud küllaltki faktitruu oopuse, vajas rollidesse ja ajatusse sisseelamine trupilt siiski üksjagu eeltööd. Huviga loeti Herzeni mälestusteraamatut „Minevik ja mõtted“ ja ka muid teoseid. Huvituti teistegi oluliste mõtlejate töödest (Belinski, Bakunin) ning hängiti infot juurde ka ajalooramatutest.

Näitlejatega kõnelema kutsti ajaloolased David Vse-

viov ja Ott Sandrak. Nemad avardasid taustapilti ning tegid põnevaid tähelepandeid 19. sajandi Vene tsaaririigis valitsenud eluolu kohta. Nii süveneti tollal väga levinud tiisikusse, mis tol hetkel oli ravimatu, kuid samas ka teatava poeetilise auraga kopsuhaigus. Samuti oli oluline mõista, et tollasest 52 miljonist elanikust Venemaal moodustasid hingede ehk pärisorjade omanikud (aadlikud, mõisaomanikud) vaid 270 000 – see imeväike protsent moodustab aga ringkonna, milles „Utopia“ tegelased liikusid. Nende ideed levisid veel omakorda kümme korda väiksemas ringis. Pole siis ime, et need keevahingelised mehed Venemaal vähe kaasamõtlejaid leidsid ja Euroopasse igatsesid.

Lõppkokkuvõttes saab otsustavaks ikkagi konkreetne näidend ja lavastus – vaid see jõuab ju publikuni. See-ega peavad vaid paar tundi justkui suutma ära öelda kõige olulisema sellest äretust infost. Lavastus ei saagi pretendeerida ajaloolise tõe esitamisele täismahus – valitud on vaid üks killuke, mis sellest olenemata moodustab omaette terviku. Nii ka selles triloogias: iga osa on eraldi vaadeldav ja räägib loo just ühest kindlast perioodist ning sellega kaasnenu sünd-

mustest. Samas, loodetavasti innustab „Laevahukk“ osasid vaatajaid ise veel põhjalikumalt edasi uurima, sest nii Herzeni kui Belinski tekste on võimalik leida ka eesti keeles, rääkimata sellele perioodile keskenduvatest ajalooramatutest. Kommunism on mõjutanud pea iga eestlase saatust ja seetõttu on oluline tunda selle maailmavaate eel-lugu, mille osa on kahtluseta 19. sajandi vene kirjanikud ja mõtlejad, nende hulgas ka Aleksandr Herzen.

Kui üks näitleja uuris David Vseiovilt, kuidas suhtutakse Herzenisse ja tema teostesse täna, vastas David Vseiov, et on ülikoolis nõukogude ajast loenguid pidades avastanud, et noored ei tunne Beria nime. „Varsti ei mäleta enam Stalinit, mis siis veel Herzenist rääkida,“ muigas ta vastuseks. Osa ajaloost kipub kiiresti unustusehõlma vajuma – ja alati polegi tegemist vaid triviaalsustega. Stoppardi „Utopia rannik“ pakub hea võimaluse heita pilk üldse mitte nii kauge aja ja paiga loole ning kutsub üles looma seoseid tänase päeva probleemide ning mõtetega.

Mihkel Seeder

Natalie Herzen – Elisabet Reinsalu (Tallinna Linnateater), Aleksandr Herzen – Mait Malmsten

SUVELAVASTUSED

VIIMAST SUVE LAVAL

“SAATUSE HEIDIKUTE KUUL” JA “ISLANDI KELLAL” ALGAB VIIMANE LAVASUVI

Et juunis Laitse Graniitvillas kolmandat etenduste tsükli alustav „Saatuse heidikute kuu“ ning möödunud aastal teatrimaja suures saalis esietendunud „Islandi kell“ on suurel hulgal publikust veel nägemata, otsustas Draamateater sellele suvele vastu minna kahe juba välja tulnud lavastusega ning uue suvetükiga välja tulla tuleval aastal. Taas jõuab publiku ette Ingomar Vihmari lavastatud Eugene O’Neilli „Saatuse heidikute kuu“, ühe kuuma suvelõpu lugu, kus kaua allasurutult hõõgunud tunded ühel kuuvalgel ööl lõpuks valla pääsevad ning armastuse ja intriigide segapuder selgib puhastavas tõerääkimises. Lavastuses mängivad Märt Avandi, Kersti Heinloo, Jaan Rekkor ja Taavi Teplenkov ning Päärü Oja. Lavastuse eest olid teatri aastaauhindadele nomineeritud lavastaja Ingomar Vihmar, Josie’t kehastav Kersti Hein-

loo ja Phil Hogani osatäitja Jaan Rekkor. Sel aastal on võimalik Laitse etendusele sõita ka Eesti Draamateatri bussiga. Selleks tuleb kodulehelt või kassast osta eraldi 4-eurone edasitagasi pilet. Buss viib 5. ja 13. juuni ning 13. ja 21. augusti etendusele. Buss stardib kell 17 Eesti Draamateatri eest ning pool tundi pärast etenduse lõppu Laitse Graniitvilla juurest ning toob publiku taas Draamateatri ette. Priit Pedajase lavastuse aluseks on Nobeli preemia laureaadi Halldór Kiljan Laxnessi (1902–1998) samanimelise romaani dramatiseering. „Islandi kell“ on kodumaal erakordselt populaarne – küllap seepärast, et teos räägib kõigest inimlikust: sügavatest tunnetest, inimeseks jäämisest, eneseohverdusest ja unistustest, ent ka hingelisest pehkimisest, alatusest, kõrkusest ja piiratusest. Kõike seda nii traagilises kui ka koomili-

ses võtmes. Märtsis anti Mait Malmstenile üle meeskõrva-osa aastaauhind, teiste hulgas ka Magnús Sigurðssoni rolli eest. Jan Uuspõld oli popsitalunik Jón Hreggviðssoni osa eest meespeaosa aastaauhinna nominent. Liisa Hirschile originaalmuusika preemiat määrares nimetas žürii ära ka „Islandi kella“ tarvis kirjutatud muusika.

Mõlemat lavastust saab vaadata juunis ja augustis.

Piletid etendustele maksavad mai lõpuni 16 eurot, alates 1. juunist 18 eurot.

„Saatuse heidikute kuu“
Josie Hogan – Kersti Heinloo,
James Tyrone – Märt Avandi

„Islandi kell“
Snæfríður „Islandi Päike“ – Hilje Murel,
Arnas Arnæus – Indrek Sammul

HETKES OLLA

Helilooja, vaba improviseerimise ja elektroonilise muusika viljeleja, lavastuste ja filmide muusikaline kujundaja, Eesti Draamateatri muusikaala juhataja, viimaste aastate tunnustatuim sõnateatri lavastuste muusikaline kujundaja – Liisa Hirschi (1984) ellu ja loomingusse mahub praegu tõesti see kõik. Rääkisime, mida tähendab töötada muusikuna sõnateatris.

Kuidas sa teatri ja filmi juurde jõudsid?

Udishimu on mul selle valdkonna vastu kogu aeg olnud. Juba algkoolis kasutasin võimalust ja vaatasin päev otsa filme, kui ei pidanud kooli minema. Tahtsin inimesi paremini mõista. Keskkooli lõpuks olin muusikuna, pianistina omadega puntrasse jõudnud ja otsisin vastuseid küsimustele, kuidas laval olla, milline lavaenestunne peaks olema, kuidas esinemisnärvi toime tulla. Leidsin siis juhuslikult muusikaakadeemia noodikogu kitsukesest teatririiulist kaks raamatut – Stanislavski ja Grotowski – ja hakkasin neid uurima. Tol hetkel inspireerisid need teosed mind pööraselt ja mulle tundus, et olen lõpuks leidnud vastused või vähemalt kellegi, kes räägib mulle vajalikest asjadest. Mulle tundus, et probleemid, millega näitleja laval kokku puutub, on kohati väga sarnased muusiku omadega ja soovitasin neid vaimustunult ka kõigile oma muusikutest sõpradele. See teema huvitab mind muidugi endiselt, kuigi lavale satun muude tööde tõttu väga harva. Akadeemias, kui olin otsustanud eriala vahetada ja heliloomingut õppida, sattusin kohe ühele filmile muusikat tegema. Mõne aasta pärast tuli Indrek Hirv, kelle „Pauluse kiriku kellade“ lavastuses oli vaba muusikalise kujunduse tegijaks, kes oleks ühtlasi pianistina laval, selle kaudu saime Margus Kasterpaluga tuttavaks, ja kui tema tuli Draamateatrisse „Tuhkatriinunumängu“ lavastama, siis sattusin temaga koos minagi siia.

Tegelikult olen tänu võlgu oma klaveriõpetajale, Laine Metsale. See oli vist 5. klassis, kui mängisin talle oma kava ette, peale mida Mets ütles, et kõik on küll hästi, pidas siis pika pausi ja lisas: „Aga teie mäng on kuidagi õpilalik.“ Pool aastat mõtlesin, et mida ta nüüd minult tahab! Kuni viimaks sain aru, et mul tuleb selle kõigea luua oma isiklik suhe – muusikaga siis. Tore, et ta seda minult nii vara küsis. Oled õppinud, õpetanud ja viljelenud vaba improviseerimist. Mis see on? See kõlab ju nagu jumalik puudutus – kuidas seda üldse õpetada? Improviseerimine on ideaalne oleks justkui reaalajas loomine. Selle erinevusega, et eelmist ideed kustutada ei saa ja tuleb hetkeolukorras olla ja vastavalt sellele edasi minna, kuhu iganes see ka ei vii. Ka see, kuidas me kõneleme või igapäevaseid olukordi lavastame, on osaliselt improviseerimine. Loomingulisust saab õppida improviseerimise kaudu esile kutsuma, see pole miski, mis kellelgi on ja teisel ei ole. Pigem on see märkamise küsimus. Ideid on alati, tihti on erilised võimalused siin samas, aga mõte

on kusagil mujal ja ei märka neid. Kui ma tunnen, et mul ei ole midagi öelda, ei ole millestki kinni võtta – siis ma võtan kinni sellest tundest ja juba kuskilt midagi tulebki, kujutlusvõime ärkab. Muusikule on improviseerimise tähtis olla ajahetkes olemas, mis

Loomingulisust saab õppida improviseerimise kaudu esile kutsuma, see pole miski, mis kellelgi on ja teisel ei ole.

kuid arvan, et sama oluline on tehniline pool, kuidas oma ideid teostada. Kuidas olla tehniliselt paindlik. Muidugi võib improviseerida ükskõik millega, mängida vaikuste ja ajarütmidega. Sest idee sünni ja märkamist, hetkes olemist võib kogeda absoluutselt igaks. On rida harjutusi, millega on võimalik oma keskendumisvõimet arendada. Aga kui on oma instrument ja tehnilised oskused, saab minna kaugemale. Selline olukord tekib, kui lähen oma improviseerimisega lavale. Sellisel juhul vastutan artistina ka selle eest, mis välja tuleb. Publiku energia annab muidugi juurde, reaktsioon muutub kiiremaks, keskendumine tugevamaks. Minu lemmikuks on klaver, aga hiljutised kogemused on rohkem elektroonilist muusikat tehes bändimuusika võtmes. See on omaette väga huvitav, mis juhtub vabas improviseerimises, kui laval on korraga rohkem muusikuid. Kuidas siis sõbralikult suhelda ja teise ideed samuti omaks tunnistada. Hetke värskuse tunnetamine on arvatavasti sama ka teatrilaval.

Improviseerimine võib olla tähtis paljudes valdkondades – laste kasvatuses, diplomaatias, teaduses, meedias... Igal hetkel pead valmis olema uueks infoks. Kas improviseerimise on mingeid seaduspärasid, mis kehtivad kõigile?

Valmis retseptid on ses suhtes nagu sildid, millel ei ole elavaga palju pistmist. Aga ehk siis hetkes olla ja vastavalt sellele käituda. Seda ei saa tunda kogu aeg, aga kui see nupp on kusagil olemas, siis aeg-ajalt see sisse lülitada oleks kõige parem. Alati on, millest kinni võtta. Ideid on alati. Tuleb sellesse hetke ennast tagasi tuua. See on ka eneseusalduse asi, nagu vette hüppamine, mikrotasandil, mis annab elule niivõrd palju maitset juurde.

Oled õppinud klassikalisi vormirangeid alaliselt komponistiks ja klaverit. Kuidas suhestuvad need elektroonilise muusika ja vaba improviseerimisega?

Kui satud juba varakult pilli õppima ja läbi mängima suurte loojate muusikat, siis koged selliseid emotsioone, mida oma tavaelus võib-olla muidu ei kohtaks – ideaalseisundid, puhtad tunded.

Midagi sarnast tunnetan ehk ka Antonioni või Tarkovski filmides. Aga muusikud on selles suhtes natuke teistsugused inimesed. Üksindusega rohkem koos kasvanud. Tee juurde tagasi tulles – olen märganud, et oma heliloomingus ma praktiliselt üldse ei improviseeri. Kui ma kirjutan, siis tunnetan väga palju läbi, mida ma kirja panen, lasen sellel kontsentreeruda. Üks ajahetk, üks takt on võib-olla mitme päeva töö tulemus. Siiski ilmub see esimene visand peaaegu et ühe hetke jooksul, mis on samuti keskendunud ajahetkes olemine, nagu improviseerimises.

Nii et sinu kaks loomingulist poolust elavad rahulikult kõrvalt?

Jah, nad suhtlevad täiesti sõbralikult, ja ma naudin mõlemaid. Üks asi on kirjutada muusikat millimeetripaberile, teine asi on teatri- ja filmimuusika, kus sa peadki impulsist lähtuma, sest raamid on juba antud – filmilint jookseb, lavastaja ja näitleja loovad situatsiooni. Siis mulle meeldib tõesti kõigepealt improviseerida – ma näen, kui tekib mingi kokkupuutepunkt näitleja žestiga, tekib õige õhustik.

Teatri- ja filmimuusika eeldab kameeleonlikkust – pead suutma aimata erinevaid stiile, ühele filmile on vaja laenata elektriorel ja viia ennast kurssi retromuusikaga, teatris aga igatseb stseen midagi renessansihõngulist. Selline kameeleoni-olek on paljudele vastumeelne. Samas on nii võimalik teha muusikat, mida muidu ehk kunagi ei kirjutaks. Kui mulle jääb see aeg, et kirjutada päris oma muusikat ja ajada oma helikeele järgi ja kõik need asjad ei olegi omavahel vaenujalal, siis on mu muusikalises maailmas harmoonia.

Kas heliloojana ei ole kahju, et teatris su looming sulandub ja teatud mõttes kaob tervikus?

Nii ja naa. Mingis plaanis olen ma sellele olukorrale hoopis tänu võlgu. Kui võtta ära lavasituatsioon, siis ei ole ju ka seda muusikat! Ikka

Võib-olla ma ei loogi lavastusele mitte muusikat, vaid õrna tausta, siduvat materjali, mida kuulaja ei panegi ehk üldse tähele.

on vahel kahju, kui on palju materjali valmis kirjutatud ja see läheb kaduma, aga vahel leiab lavastus uue suuna ja siis on see paratamatu. Naudin koostööd. Kui me kõik paneme oma tunnetuse tööse ja see üksteist toetab ja üles ehitab, siis, ma arvan, on võimalik ennast ületada. Või vähemalt ennast üllatada.

Ütlesid, et kui jääb aega oma asju teha... Kas jääb?

Teatritöö käib hooti. Kui on prooviperiood, siis katsud sellega tegeleda. On aegu, kus sellist tööd ei ole ja saabki

Liisa Hirschi

keskenduda. Olen kogenud, et mingi piirini suudan mitut asja korraga teha, olla hommikul ühes maailmas ja õhtul teises. Muidugi on parem teha ühte asja korraga, alateadvus häälestub ju vastavalt sellele ja hakkab uusi mõtteid tootma. Ühest maailmast teise hüppamisel on omad raskused, aga samas annab see settimisega; kui ühes toas enam õhku pole, lähen teise tuppa ja niikaua saab esimene tuba tuulduda.

Helilooja maailm, heliloomingu sünnitundub kõrvaltvaatajale nagu emotsioonide tulv, kus sõnastamist pole ehk vajagi.

See on juba selles mõttes ekslik arvamus, et tuleb see emotsioon, seisund ju kuidagi materialiseerida, kirja panna – mitte sõnadega, aga teiste vahenditega, ja need on vägagi täpsed! Sõnastamine või olukorra analüüs on seal kogu aeg ikkagi kaasas.

Räägi ka oma suhtest elektroonilise muusikaga.

Mind ei saa kindlasti pidada elektroonilise muusika tegijaks. Kasutan elektroonikat abivahendina. Salvetan ise mingeid kummalisi pille või otsin helisid (mul on selline helisalv) ja kui ma neid kasutades komponeerin, siis tuleb elektroonika mängu. Aga ma ei ole veel jõudnud minna niimoodi elektronmuusika sisse, et midagi programmeerida või näiteks siinus-helist genereerida.

Sõnateatris on muusikat teha päris keeruline. Sa pead arvestama, et tekst peab olema kosta, samuti on sõnateater harva nii poeetiline nagu seda võib olla füüsiline teater või tantsukunst, kus ma juba liikumisega tekitame poeetilisi kujundeid. Sõnateatris on muusikaga haakumise maad palju vähem. Kui ma siiski

soovin luua seal sees õhkoru seisundeid, pean väga tundlikult lähenema. Ja seal tuleb ka elektroonika mängu. Võib-olla ma ei loogi lavastusele mitte muusikat, vaid õrna tausta, siduvat materjali, mida kuulaja ei panegi ehk üldse tähele. Aga see on tore, kui ma panen proovis tausta imevaikselt alla ja näen, kuidas näitleja liikumine või tekst muutub, võib-olla isegi mitte teadlikult, aga ta hakkab oma rolli värvima vastavalt sellele taustale.

Mis sind sõnateatrisse tööle üllatas?

Mingis mõttes ma ju ei tea, kuidas need asjad peaksid olema. Iga lavastaja ja iga etendus on erinevad. Mul on üldiselt olnud vabadus teha, nagu mulle endale tun-

dub. Muidugi lavastust tehes mõtlen kogu aeg kaasa, kuidas heliga dramaturgiliselt aidata, pingestada, teinekord lavastan oma peas veel lavastamata stseene, elan kirglikult oma sisemist lavastusprotsessi ja olen peale proovi vaatamist sama väsinud kui näitlejad. Lavastuse kude koosneb valgusest, kunstniku loodud lavalisest olukorras, näitleja füüsisest jpm – need kõik moodustavad ühe partituuri ja omavaheline elav arutelu on hädavajalik, siis saab ka tulemus täpsem.

Kas teatris töötamine tekitab isu ka (muusika)teatritele suu-remat teost kirjutada?

See on kahtlemata parim keskkond, kus oma ja teiste kogemused kõrva taha panna. Eelmisel aastal tellis Eesti Muusika Päevad minult ka ühe lavastusliku loo, mis oligi esimeseks arglikuks katsetuseks muusikateatri valdkonnas. Tegelikult on see mulle loomulik tee, kuna helidega koos tekivad mul aeg-ajalt ka visuaalsed ja lavastuslikud kujundid. Muusikaakadeemia esimesel kursusel, kui otsisin omale uut väljundit, mõtlesin heliloomingu peale, aga ka lavastamise peale. Tegin lavakasse katseid, viisin essee Mrožeki „Suvepäeva“ lavastamise kohta Toompeale ära ja mäletan, kuidas ma alla tulles Raamatukoi poe ees mõtlesin, et nii, kas ma nüüd tõesti pööran muusikale täiesti selja? Katsetel läks hästi, sain viimasesse vooru, Mati Undile vist meeldis, mis ma kirjutasin – aga seal tänaval sain aru, et suhe muusikaga on liiga isiklik. Helistasin ja ütlesin ära, et ei, ma loobun. Ja tundsin kergendust. Naljakas, et tegin sellise valiku – ja kus ma end kuus aastat hiljem avastan? Muidugi teatris! Kui oled midagi nii intensiivselt soovinud, tuleb see arvatavasti hiljem uuesti tagasi, ka siis, kui see ei ole enam su jaoks nii tähtis. Aga võib-olla saan kunagi need asjad ka kokku panna. Ma annan sellele aega.

Küsis Ene Paaver

LIISA HIRSCHI

2009 lõpetas Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kompositsiooni erialal
2007–2009 Tallinna Muusikakeskkooli vaba improviseerimise õpetaja
2009–2011 vabakutseline helilooja
Alates 2011 Eesti Draamateatri muusikaala juhataja

Muusikat Eesti Draamateatri lavastustele
2011 „Tuhkatriinunumäng“, originaalmuusika
2012 „Kolm öde“, originaalmuusika, kujundus
2012 „Islandi kell“, originaalmuusika
2013 „Uus elektriline tantsusaal“, muusikaline kujundus

Muusikat lavastustele mujal
2007 „Pauluse kiriku kellad“, Tallinna Linnateater
2008 „Meie isa, kes sa oled“, Athena Teater
2009 „Hinged öö“, Endla
2011 „Nüüd“ balletigala, Vanemuine
2012 „Kuningas sureb“, R.A.A.M.

Loonud muusika filmidele „Oma Maapäev“, ERR (2008), „Mälestuste maja“, BFM (2008), „Tulelaps Eric“, Ikoon (2009), „Mustlase missioon“, Ikoon (2009), „Eesti lood: Normaalse inimene“, ERR (2010), „Old Spaces, Living Art“ Tallinn Euroopa kultuuripealinn 2011 (2011), „Elisabeth von Ungern Sternmeer“, BFM (2011), „Lask“, Allfilm (2011), „Limonaadilugu“, Nukufilm (2013).

2010 Eesti teatri aastaauhind sõnalavastuse originaalmuusika eest („Hinged öö“)
2013 Eesti teatri aastaauhind sõnalavastuse muusikalise kujunduse või originaalmuusika eest („Islandi kell“, „Kolm öde“, „Uus elektriline tantsusaal“)

VASSILJEV JA BUBÕR TA TEGID SINNA*

Eesti Draamateatri hoone ühe arhitekti Nikolai Vassiljevi tütre tütre tütar Vera Kizilova (paremal) ja tütre tütar Vera Leonova (vasakul) koos Kivirähki „Vassiljev ja Bubõr ta tegid siia...“ lavastaja Merle Karusooga. Taustal Tiit Pääsukese õlmaal Eesti Draamateatri hoonest (1988).

Eesti Draamateatri 102-aastane hoone on Eesti vanim teatrimaja. Tallinna Saksa Teater korraldas pärast oma eelmiste hoonete põlemisi 1906. a arhitektuurikonkursi, mille võitsid

noored Peterburi arhitektid Aleksei Bubõr (1876–1919) ja Nikolai Vassiljev (1875–1958). Vassiljevi tütre tütar Vera Leonova ja tütre tütre tütar Vera Kizilova käisid 17. veebruaril 2013 Eesti Draamateatri külas ja vaatasid Andrus Kivirähki „Vassiljev ja Bubõr ta tegid siia...“ lavastust.

Vera Leonova kinkis teatrile fotosid ja rääkis pere saatusest pärast seda, kui Nikolai Vassiljev 1918. aastal välismaale läks ja tema abikaasa koos tütreaga Venemaale jääda otsustas. Vassiljevi abikaasa oli väga haritud, tsaari-Venemaal kõrgseletskonnas liikunud daam, kuid näiteks seda, et ta vabalt prantsuse keelt valdas, sai tütre tütar teada juhuslikult, nähes vanaema kord prantsusekeelset teksti lugemas. Vassiljevi Ameerikasse jõudmisest teati,

Nikolai Vassiljev 1926. aastal New Yorgis Hudsoni jõe ääres.

kuid välismaal elavast pereliikmest ei juletud repressioonide hirmus rääkida ei avalikult ega isegi mitte koduseinte vahel. Vassiljev saatis paar korda Venemaale pakke, aga need tuli saajal endal välja osta – ja osutusid nii kalliks, et pere ei suutnud seda teha! Algul elati Leningradis, endistes Vassiljevi ja Bubõri arhitektuuribüroo ruumides. Seal elati üle ka blokaad. 1943 asuti elama Tadžikistani. Peaaegu mingeid mälestusesemeid ei õnnestunud säilitada ega kaasa võtta. Vera Leonova on matemaatik, teadlane, aastaid töötanud Dušanbes maaväriinate uurijana, praegu elab Moskvast. Ja Draamateatri maja ühe arhitekti Nikolai Vassiljevi järeltulijate neljas põlvkond (tütre tütre tütre tütar) – käib arhitektuurikõrgkooli ettevalmistuskursustel...

Vassiljevi ja Bubõri koos projekteeritud ehitisi on Eestis kolm: lisaks Draamateatrile veel Christian Lutheri villa Pärnu mnt 67 (nüüd perekonnaseisuaamet) ning Lutheri vabrikute uued hooned Vana-Lõuna 39 (nüüd kohandatud korterelamuteks). Lutheri uhke juugendstiilis üürimaja Vana-Posti 7 / Suur-Karja 10 jäi ehitamata. Vassiljev ja Bubõr osalesid ka Estonia konkursil (jagasid koos Armas Lindgreni ja Wivi Lönniga II preemiat), Tallinna uue raekoja konkursil (1912, ostupreemia) ning Tartu Saksa teatri (hilisema Vanemuise väikesese maja) konkursil (1909, III preemia). ED maja ehitusloost ja Saksa Teatrist loe lähemalt raamatust „Eesti Draamateatri maja 100“, saadaval teatri kassas.

Ene Paaver

* Juhan Viidingu luuletusest „See kaunis maja“

TEATRISÕBRAD PETERBURIST

Eesti Draamateatri publikus on viimastel aastatel silma torganud üks põnev vene abielupaar. Nad on varakult näidendi läbi lugenud, kui võimalik, siis vene keeles, aga viimasel ajal mõnigi kord ka eesti keeles. Neil on oma suured lemmikud näitlejate hulgas, hea ülevaade Draamateatri plaanidest, ammune huvi ja armastus eesti teatri ja kultuuri vastu. Nad varuvad piletid kaua aega ette ja sõidavad Peterburist Tallinnasse mõnikord ainult Eesti Draamateatri ühe etenduse pärast. 3. mail vaatasid nad „Eesti matust“ kuuendat korda!

SAAGEM TUTTAVAKS: ANNA JA ALEKSANDR IVANOV.

Kuidas te Eesti Draamateatri juurde jõudsite?

Eesti Draamateater – see on meie armastus esimesest pilgust! Algul tulime siia, et näha laval Lembit Ulfsakit, kellesse piiritult armusime veel nõukogudeaegsete filmide põhjal. Oli suur rõõm avastada enda jaoks härra Ulfsak ka kui hiilgav teatri näitleja. Esimene siin nähtud etendus oli 2011. aasta oktoobris Hendrik Toompere jr lavastatud „Kirsiaed“. Olime lavastusest ja näitlejate mängust täiesti lummatud. Meid võlus Merle Palmiste Ranevskaja rollis, ja sest ajast peale sõidame Peterburist vaatama etendusi, kus mängib mitte ainult Lembit Ulfsak, vaid ka tema. Tol meie esimesel siinsel etendusel tuli vahetult meie juurde piletöör Eve Maide. Ta kuulis venekeelset juttu ja imestas, et olime tul-

nud eestikeelsele etendusele. Nii tutvusime Evega, ja pisut hiljem Marje Särmeaga. Meid ümbritseti kohe tähelepanu, armastuse ja hoolega. Tänu Ene Paaveri abile saime varakult venekeelsed näidendid ja mõistsime nõnda

Teie teatrit kirjeldades on võtmesõnaks ilmselt harmoonia.

laval toimuvat. 2012. aasta suvel õnnestus meil tutvuda Merle Palmistega, ja just nagu lavalgi võlus ta meid ka isiklikus suhtlemises.

Mis teid meie teatris köidab? Sellest võiks pikalt rääkida. Teie etendustel usud laval toimuvat esimestest hetkedest alates. Teatris on väga tugev näitetrupp, hästi kokkukõlav ansambel, näitlejad annavad mängides endast kõik ja tekitavad loomulikkuse tunde, mis aitab meil, vaatajatel,

mõista tegelaste motiive ja psühholoogiat. Teie teatrit kirjeldades on võtmesõnaks ilmselt harmoonia. Lavastustes on häärmastavas tasakaalus klassika ja tänapäev, draama ja huumor, üldmõistetavus ja sügavus. Tegelikult paneb iga lavastus mõtlema igavikulistel teemadel ja haakub ka tänase päevaga. Paljusid lavastusi oleme vaadanud korduvalt. Hendrik

Toompere jr tööd on väga huvitavad, aga oleme kaks korda näinud „Boulgakoffi“ ja veendunud, et lisaks on ta ka võimas ja ennastalgav näitleja. Hendrik Toompere jr lavastused avasid meile Tšehhovi uuest vaatevinklist, ja see on veel üks teie teatri väärtuslik külg: euroopalik vaade kultuurile, ja eriti just vene kultuurile.

Kas olete saanud tutvuda teiste eesti kultuurialadega ja teiste paikadega peale Tallinna?

Oleme Tallinnas käinud palju aastaid, juba nõukogude ajal. Enne teie teatrisse armumist käisime siin paar korda aastas, nüüd aga palju sagedamini – Eesti Draamateatrit nägemata ei jaks kaudu olla! Üha enam naudime eesti kultuuri laiemaltki, püüame tundma õppida Tallinna ajalugu, peaaegu iga kord käime orelkontserdil ja eriti meeldib, kui mängib Andres Uibo. Oleme külastanud paljusid Tallinna muuseumi, mõnesid korduvalt. Palju kordi oleme käinud Narvas, ka Rakveres, Kuressaares, ühe päeva veet-sime Võrus – selleks, et näha seal lavastust „Pulmad“, millel oli seal vist viimane etendus. Läänis on veel paljudes Eesti linnades ära käia.

Kuidas te sõpradele oma „eesti hobi“ seletate ja kas nad mõistavad teid?

Paljud sõbrad imestavad, miks me just Eesti Draamateatrist nii võlutud oleme – teisel maal ja veel teises keeles... Kuid armastus ei vaja seletusi. Soovitame sõpradel siia tulles teie teatrisse minna, kuid nüüd ei ole teil etendustel enam venekeelset tõlget, nii et venemaalastel on raskem Eesti Draamateatri ilu ja vägevust näha. Tõlkija puudumise tõttu hakkasime aga ise eesti keelt õppima – see on raske, aga väga tore ja huvitav.

Palun tutvustage ennast, millega tegelete?

Oleme sündinud Peterburis, õpetajate perekondades. Aleksandr oli palju aastaid seotud kino ja televisiooniga, töötas stsenaaristina, teise režissöörina, „Lenfilmis“ ja teiste stuudiote administraatorina. Anna tegeles 1990ndatel aastatel casting'uga ja administraatoritööga. Filmivõtetel me tutvusimegi. Praegu oleme vabakutselised, tegutseme filminduses ja mujal.

Küsis Ene Paaver

* Alates sügisest on venekeelse sünkroon-tõlge taas

RAAMATUD

“HELMI, ÕPETA MEID TANTSIMA!”

Helmi Tohvelman (1900–1981) on legend eesti teatri loos – lava- ja rahvatantsude seadja, tantsu ja laval liikumise õpetaja, aga paljudele teatripõlvkondadele ka elu ja teatri väärtuste õpetaja. Tema õpilane lavakooli II lennust Tõnu Tamm kogus kokku Tohvelmani harjutustevihikud ja märkmed ning süstematiseeris need raamatuks.

Rohkete harjutuste kõrval on raamatus Helmi Tohvelmani mõtted elust, teatrist ja inimese tuumast. „Mis on õnn? Õnn on selle õnnestumine, millega oled kogu oma inimlike võimetega vaeva näinud. Loteriivõit on ainult muidu kasulik värk!“ „Helmi, õpeta meid tantsima!“ ilmus „Panso kooli“ sarja kolmanda raamatuna (lisaks Panso päevaraamatule ja Panso bibliograafiale). Koostajale andsid nõu kursusekaaslane ja kauane teatrimuuseumi töö-

taja Iivi Lepik ning näitleja ja tantsuõpetaja, Tohvelmani auhinna esimene laureaat Laine Mägi. Raamatut illustreerivad Edgar Valteri joonistused lavakooli sisseastumiseksamitelt ja liikumistundidest, fotod Tohvelmani tundidest ja proovidest. Väljaandmist toetasid Eesti Rahvuskultuuri Fond ja Eesti Kultuurkapital, toetas Ene Paaver, kujundas Kert Lokotar.

“TUND AEGA, ET HINGE MINNA”

Kristel Leesmendi „Tund aega, et hinge minna“, mille lavastus esietendus veebruaris, ilmus Näidendiraamatu sarja 18. raamatuna. Naisel seisab ees kohtumine inimesega, kellel on tema elule väga suur mõju olnud. Ta võtab hetke aega, et segaste tunnete ja ootamatu olukorraga toime tulla. Hetkest saab tund, sisemonoloog, mille jooksul mängib ta läbi kogu kohtumise. Kristel Leesmend on vabakutseline näitleja ja lavastaja, kelle viimaste aastate loominguline tegevus on seotud Tartu Uue Teatriga. Raamatu väljaandmist toetas Kultuurkapital, kujundas Kert Lokotar. „Tund aega, et hinge minna“ võitis preemia 2012. a

Monomaffia festivali ja Eesti Teatri Agentuuri mononäidendite võistlusel.

Aleksandr ja Anna Ivanov, teatrisõbrad Peterburist

GITISLASED — HIILGAV PLEJAAD EESTI KULTUURIS

1953. aasta suvel lõpetasid GITIS-e (Moskva A. V. Lunatšarski nimelise Riikliku Teatrikunsti Instituudi) eesti stuudio ja suunati V. Kingissepa nimelisse Tallinna Riikliku Draamateatrisse näitlejateks Ervin Abel, Lembit Anton, Virve Aruoja, Leili Bluumer, Ben Drui, Tamar Eglis [jäi Moskvasse], Ita Ever, Endla Hermann, Erich Jaansoo, Tõnis Kask, Kaljo Karask, Harry Karro, Kaljo Kiisk, Virve Kiple, Olev Kitsas, Grigori Kromanov, Arvo Kruusement, Aasa Käsi, Silvia Laidla, Asta Lott, Aksel Orav, Jaanus Orgulas, Ellu Puudist, Vello Rummo, Karin Sepre.

Kaasa toodi diplomilavastused: Jakobsoni „Võitlus rindejooneta“, Beaumarchais’ „Pöörane päev ehk Figaro pulm“, Gorki „Barbarid“, Simonovi „Noormees meie linnast“, Kaverini „Kaks kaptenit“.

Tollaste Moskvast-tulijate panus eesti kultuurilukku on mõõtmatu. Neid jätkus sõnaja muusikateatrisse, estraadile ja harrastusteatrisse, lavale ja lava taha, filmi ja telesse, poliitikasse ja haridusse, mängima, lavastama, korraldama, kirjutama, õpetama, juhtima. 2012. a ilmunud raamatus GITIS-e eesti stuudiost on katkendeid kirjadest, kursuse kroonikavihikutest, arvustustest ja artiklitest, põhjalikke intervjuusid stuudiolastega (küsitles Virve Koppel). Suure soojuse ja lugupidamisega räägitakse oma õpetajatest. Gitislaste elutöö räägib enda eest – selle tänuks meenutagem nende tee algust, 60 aasta

tagust kõrgkoolilõpetamise kevadet paari mälestuskülluga erialaõppejõududest: Ilja Sudakov (kursuse juhendaja), Ossip Abdulov ja Aleksandr Anders.

✳ ✳ ✳

Arvo Kruusement:

Moskva, kooli atmosfäär, eriti [kursuse juhendaja] Ilja Sudakov – kõlab trafaretelt, aga see õpetas loominguilise mõtlemise, elu nägema ja mõistma, inimestega suhtlema ja aru saama kunsti olemusest. Miks, mis ja kuidas? Kõik abiained – kujutatav kunst ja kirjanud, ajalugu oli põhjalikult läbi kammitud. Mis puutub režissuuri, siis olin üks aasta Tovstonogovi juures Leninigradis stažeerimas. Ta tundis huvi, kelle juures te õppisite. „Sudakovi juures.“ „Sudakov oli väga hea õpetaja!“ Tovstonogov väga Kõik see, mis on hiljem tehtud – ma arvan, et ka teised mõtleavad nii – on ikka GITIS-est pärit. Sealt on saadud julgus teha ja näha. Kui ma ei tea, siis ma ei oska. Oskus tulebki, kui on tugevad teadmised, mitte pinnapealsed. Kool oli põhjalik ja nõudlik. Distipliin oli kõige alus, võta või jäta! Ma olen hiljem tundnud küll, kui kõik on ligadi-logadi ja kui oled nõudlik, siis öeldakse, oi, ta on diktaator, ta kamandab. Aga näitlejad on laisa loomuga: kõik oleme teataval määral sellised, aga kui pead tegema, siis kasvõi nui neljaks! Mõtteid ja motosid on vastavalt elueale. Aga praegu ma ütlesin Vargamäe Andrese

sõnadega, mis ta ütleb Indrekule: „Kui inimene tahab veel midagi olla, siis ta peab midagi tegema.“

✳ ✳ ✳

Ita Ever:

Ossip Abdulov oli võrratu koomik, näitleja, ja temaga oli väga mõnus töötada, väga mõnus. Mäletan ühte episoodi enda puhul, mis on mulle nüüd vana inimesena väike etteheide, aga kuskilt ka nagu salajane kahjurööm kõige paremas mõttes. Oli näitlejameisterlikkuse tund, „Figaro“ või „Noormees“, ja ma ei olnud tunniks ette valmistatud. Tundsin, ma ei saa proovi minna, ma ei oska seal midagi teha. Mida ma teen? Mõtlesin välja, et mul on jalg

Kõik see, mis on hiljem tehtud – ma arvan, et ka teised mõtleavad nii – on ikka GITIS-est pärit.

Sealt on saadud julgus teha ja näha.

haige, valud, ja ma ei saa üldse kõndida. Läksin tundi ja petsin vana koomiku Abdulovi ära. Ilmselt rääkisid nii veenvalt, et kas ta mind vist isegi ei viinud oma autoga haiglasse abi saama. Kujutleda vaid, see on mul mees! Mul on praegu täiskasvanuna natuke häbi, aga samas on mul kihk selles mõttes, et millega ma hakkan sain, suutsin ta ära veenda, või nagu ütleb Stanislavski, et kui te suudate selle kella minu nähes laua pealt ära varastada, siis ma võtan teid katsetel vastu. Ja tõesti – näitlejameisterlikkus ei valmistanud mulle suuri raskusi. Igatahes ei sündinud miski läbi nii suurte piinade nagu praegu näitlejana.

✳ ✳ ✳

Vello Rummo

(kirjast 17. veebruaril 1950) Mida [Aleksandr] Anders korduvalt (ka Sudakov ja Abdulov) on nimetanud ja tänagi uuesti etüüdi arutades jälle kordas. Milles seisneb Kunstiteatri töösüsteem – Stanislavski meetod? Selle süsteemi kohaselt ei mängita tundeid (armastust), vaid toimikse laval nii, nagu toimib armastav inimene elus, s.t. tehakse läbi selline toimingute rida, mis on omane armastajale. Nähes näitlejat nii või teisiti toimimas, ütleb: ta ju armastab teda! Või vihkab teda või kahtlustab teda jne. Selleks, et tegutseda, toimida õigesti tuleb pidevalt jälgida elu, kontrollida, kuidas see on elus. Näitlejaks ei saa kasvatada, õpetada talle talenti, ande-

kust – see on igale kaasa sündinud (rohkem või vähem või üldse mitte!), küll aga tuleb ja saab õpetada teda laval õigesti (nagu elus!) tegutsema, toimima. Selles on kooli ülesanne. Näitleja sütitavuse, kaasakiskumise astet publiku suhtes, tema võlu – õpetada ja kasvatada ei saa. Vaat, mis kõneles papi Anders tänases tunnis!

„GITIS. Eesti stuudio Moskvast 1948–1953“. Eesti Teatriliit, 2011

ÜLLATUSMUNA PIPARKOOGI- KATUSEL

MÜLLER: Ja katus võiks olla piparkookidest.

BUBÖR: Kuidas palun?

MÜLLER: Piparkoogikatus. Saksamaal on selline asi kombeks. Ilusad, puhtad majakesed, katus piparkookidest, aga maja ees istuvad väärivad isandad ja suitsetavad pikka piipu. Ja väärivad emandad istuvad nende kõrval ja teevad näputööd. Valitseb kord ja kombus.

VASSILJEV: Ja katus on piparkookidest?

VON BOCK: Jah, aga vaadake, see peaks olema kõrge! See peaks troonima terve linna kohal.

Katkend Andrus Kivirähki näidendist „Vassiljev ja Bubör ta tegid siia...“

Kui Tallinna Saksa Teatri maja 1910. aastal katuse alla sai, siis laoti see siiski kivdest ja tornid kaeti toeka plekiga, seesama 100-aastane plekk katab torne tänagi. Pärast 2007. aasta põhjalikku fassaadiuudendust on Eesti Draamateatri kaunis art

vid, valmiva lavastuse diskussioonid. Keskküttekehast ja elektriradiaatoritest hoolimata jäi ruum talvel külmaks, aga lavastajale tundus see tuba hästi sobivat. Rasked olud ei kohutanud ka piletoore, kes 1997. aastal toa

Foto: Kadri Hallik

Draamateatri Pärnu maantee poolne torn

nouveau stiilis hoone saanud tagasi enam-vähem esialgse ilme. Aga huvitavam toimub ikkagi fassaadi taga. Teatrimaja Pärnu maantee poolne torn seisib tühja põõninguruumina jõude, kuni ta ühel selgelt fikseerimata hetkel (kas mitte väikese saali valmimisega samal ajal, 1968. aastal?) leidis kasutuse kolikambrina, kuhu sai silma alt

järgmisteks asukateks said. Kuigi krõbedamal talveööl võis vesi klaasis külmuda, valmistuti siin vapralt etenduseks ja elati rõõmsat seltsielugi. Uus suur renoveerimine tuli peale 2007. aastal, enne seda jõudis kuppeltuba lühikest aega rekvisiitiladugi olla. Oma praeguse väljanägemise ja funktsiooni sai tornialune 2009. aastal: väikese saali

Foto: Erakogu

Piletoore sümipäevapidu tornitoas 2000. aastal

ära panna kõik selle, mida väikesel laval ja lavaümbruses parasjagu vaja polnud. 1983. aastal remonditi teatrit põhjalikult ja tornialune sai väikese saali ventilatoriruumi tehnilis-müriseva funktsiooni. 1992. aastal, otsides Evald Hermakülale eraldatumat töötuba, langes valik tornitoale. Väljaehitamata ruum sai lae ja seinad, teatri peakunstnik Vadim Fomitšev konstrueeris tšehhi kristallist valgustiripatsite jääkidest ruumi lühtri, maha sai vietnami punasest puust parkett. Siin toimusid Hermaküla trupi lugemisproo-

puhketuba, kus ka seaduslikel alustel suitsu ette panna võib. Pea kohal väike saal, koridoripikkuse kaugusel proovisaal, kõrval kammersaal – tornituba on hea lähedane pausi tegemise koht kõigile, kel asja katusealustesse tööruumidesse. Kui katuseviilude vahelt toredasti taeva pole upitavat munajat tornikiivrit päikeselise päevaga vaadata, siis tundub tõesti, et ta on tehtud... ei, mitte piparkookidest, vaid sulaselgest šokolaadist.

Tanel Tomson

Foto: Kadri Hallik

Tornituba täna

3. august 1953. Esimene kohtumine pärast instituudi lõpetamist Draamateatris. Paremal peanäitejuht Ilmar Tammur ja direktor Hugo Murre. Istuvad Endla Hermann, Leili Bluumer, Silvia Laidla, Karin Sepre, Virve Aruoja, Ita Ever, Aasa Käsi, Ellu Puudist, Asta Lott. Seisavad Virve Kiple, Lembit Anton, Kaljo Kiisk, Grigori Kromanov, Jaanus Orgulas, Ervin Abel, Ben Drui, Vello Rummo, Aksel Orav, Arvo Kruusement, Tõnis Kask, Olev Kitsas.

MARKII JA ARTIST BELGIAS JA LUKSEMBURGIS

Rodolf Sirera „Marquis d'Artiste“ (lavastaja Hendrik Toompere jr jr) külalisetendused Brüsselis 15. märtsil ja Luksemburgis 17. märtsil 2013, kutsujateks Eesti Selts Belgias ja Luksemburgi Eesti Selts.

Kord viisaastaku jooksul käib Draamateater ikka kuskil välismaal. Seekord naeratas õnn meile Janiga. Planeerisime reisu juba pea aasta ette. Taavi Teplenkov, kes oli samuti Brysselis esinemas käinud, parandas meile oma väärtusliku linnakaardi, kus olid suuremate ja väiksemate ristidega ära märgitud, baarid, restoranid, klubid, mõnused poed ja muud kahtlased urkad. Ette rutates tuleb öelda, et pystitatud ylesanne sai edukalt täidetud.

Tallinnast teele asudes sai kohe selgeks, kes on kes. Viksitud ja värskelt pressitud euroametnikud läksid

rõõmsalt otselennuga. Erinevalt poliitikute aga peavad artistid maailma nägema ja seega meie lendasime korraliku kuuettunnise ringiga. Frankfurtis roomas lennuk miskipärast mööda maad oma poolteist tundi. Kiirteed kasutades oleks vast Bryssellisse nii ka jõudnud. Sissejuhatajaks läks kaks kohvrit kaduma. Minu oma ei läind, sest mul polnudki kohvrit.

Brysselis on praeguseks pea paartuhat eestlast. Luxembourgis lisaks veel 500. Kohalikud noorema põlve aktivistid ei ole hea elu peal veel nii panetunud, et oma initsiatiiv puuduks. Tänu nende omaalgatusele tegelikult väiksemad eesti teatritrupid sinna esinema jõuavadki. Kuigi kaunis sagedasti esinevad seal ka saksa ja prantsuse paremad teatrid, siis nälg eelkõige omamaise kraami järele on suur. Kuna aga Eesti riik ise ei tunne min-

git huvi, et võiks oma Kuresaarest suuremat kolooniat Euroopa sydames kultuuriliselt kuidagi toetada, siis teevad kohalikud pioneerid selle ise ära. Alati valmis. Põhimõtteliselt peab yrutus end ise tasa teenima, nagu rahandusminister Ligi kultuurist aru saab. Lend, elamine, ruumirendid ja honorarid kaetakse kõik piletituluga. See omakorda aga seab korraldajad olukorda, kus esinemiseks

renditavad pinnad on väga väiksed, nii et yle kahe mehe lavale suurt enam ei mahu. Me Janiga võime muidugi ka kirvetera peal esineda. *No problem* – nagu öeldakse Indias.

Kui publik saali koguneb, siis on kohe tunda, et inimestel eriti probleeme pole. Nii aktiivset ja lahtist jutuvada, naeru ja kilkeid eestis publik näitlejate rõõmuks saali

kogunedes ei tooda. Ja mis võib olla laval mõnusam tunne, kui et saad aru, et sind oodatakse ja jälgitakse ylima tähelepanuga kõike toimuvat. Etendused läksid väga hästi.

Meil oli seal aga etenduseväliselt väga mõnus elu. Kodustes apartmentides meid toideti – jänes koore ja valge veini kastmes, beef bourgignon, veinid, õlled, juustud, head naljad. Me ise olime aga pidevast reisimisest mitte just kõige säravamad seltskonnalõvid. Ja nagu ikka, kui eestlane välismaale läheb, tabab teda kohe ebaõnn – ilm pöörab hullemaks kui kodus. Jalutamine ja niisama hulkumine, tänavakohvikutes istumine ja inimeste ja õhustiku ahmimine jäi seekord pea täielikult ära. Kevad, mil joostakse ringi nabapluusides ja maganooliad õitsevad, see kõik oli meie auks asendatud lume-
lõrtsiga, mis koduselt põski

paitas. Seevastu sai käidud Magritte'i näitust vaatamas, ostsime Janile kaabu, mina ajasin kotti kuulsat belgia šokolaadi, söime restoranis karpe 66-s erinevas kastmes, jõime haruldasi belgia õllesid. Saime teada, et flaami ja eesti keel on väga sarnased. Sellised sõnad nagu kohver, kaart, myts, kelder ja ka troikampsun on neil eesti keelest laenatud. Autojuhilubasid hakati väljastama alles 1970-te lõpus ja palju muud huvitavat.

Lõpetuseks peab ytlema, et hea seltskond on ikkagi põhiline. Tulime koju, uued kyllakutsed taskus. Tegelikult oleks ju päris kena, kui kehtestataks välisametnike koduigatsustasu kõrvale ka kodueestlastele – reisiigatsustasu. Siis oleks kõik veel tore-
dam.

Hendrik Toompere jr

Jan Uuspõld ja Hendrik Toompere jr. naudid Euroopa soolamatat tñnavaid

ESIMENE LUGEMINE

“KESKMÄNGUSTRATEEGIA”

28. mail loetakse Tallinna kirjandusfestivali HeadRead raames Madis Kõivu näidendit „Keskmängustrateegia“. 2000. a valminud näidend kõneleb vendadest Kerestest – tippmaletaja Paul Keres ja tippteadlane, füüsik Harald Keres. Lõputus partiis – kui meenutada kõivuliku lõputu kohvijoomise motiivi – põimuvad kahe andeka mehe ja neid ümbritsevate inimeste lood ning Eesti 20. sajandi keskpaiga ajalugu. Lavastajana juhendab Priit Pedajas.

M: Male on nii keeruline kunst, et seda peab õppima ja uurima nagu teadustki. Ja sellepärast ta ongi töö. Ja selle eest makstakse, nagu kosmoloogiagi eest.

V: Kosmoloogia eest makstakse väga harva ja väga erakordsetel juhtudel. Aga see on teadus.

M: Mäng valemitega, nagu male on mäng käikudega.

V: Ma ei ole kuulnud kosmoloogiapartiidest, kosmoloogiatur-
niiridest...

M: Aga sümpoosionitest ja konverentsidest? Mis sääb vahet on. Üks teadus ja mäng kõik – ja töö.

V: Töö ja kuulsus.

Katkend näidendist „Keskmängustrateegia“.

Madis Kõiv

JUUBEL

ENE PAAVER 50 – 6. JUULI

Alati, kui julgen Enele öelda, et ta teab kõike, lükkab ta selle kategooriliselt ja peaaegu pahandades ümber. Aga ma ei saa sinna midagi parata! Kui tuleb juttu mingist lavastusest, ajaloosündmusest, raamatust, tsitaadist või kes teab veel, millest, oskab Ene alati midagi olulist juurde lisada. Üritan tuvastada mingit isikut – selgub õige pea, et Ene on selle inimesega tuttav või teab teda hästi kirjanduse või mõne muu kanali kaudu. Miks Enele ei meeldi ütles, et ta teab kõike? Eks mängib siinkohal rolli tema õiglustunne: kindlasti on keegi, kes teab ühest või teisest asjast rohkem. Jah, tõepoolest, Ene ei tea kõiki maailma asju, aga seda, millega tasub olla kurssis, tunneb ta hästi. Ene on ka arvatavasti jõudnud arusaamisele, et tead-

mine on suur vastutus. Seda on tal aga Draamateatri kirjandustoas niigi piisavalt. Alatihti võtab ta enda kanda ülesandeid, millega ei käi kaasas tohutu glamuur, kuid mille tõeline väärtus avaneb arvatavasti alles mitmete aastate pärast. Samas ei pääse mööda tõsiasjast, et Ene on uudishimulik. Ta loeb pidevalt, suhtleb inimestega, otsib uut informatsiooni, süveneb detailidesse. Ta õpib pidevalt juurde. Ja kui ühes inimeses kohtuvad uudishimu, empaatia, teadmised ja vastutustunne, on see kasulik kõigile tema ümber.

Palju õnne ja sama hoogsat järgmist poolsajandit!

Mihkel Seeder
kolleeg üle laua

Dramaturg Ene Paaver

VELDA OTSUS 100 – 24. AUGUST

Velda Otsus (24. august 1913 – 16. august 2006) andis intervjuusid harva.

1973. aastal mängis Velda Otsus Daamateatri sündmusrolli: Rutsa-tädi Ion Drutse „Meie nooruse lindudes“ (lavastaja Ion Ungureanu). Samal aastal on Otsus juubeli-usutluses öelnud: „Ma ei taha hästi mängida, vaid tahan õigesti mängida. Sest mõiste hästi alla mahutab mõnigi ilutulestiku. Kriteerium meie töö hindamiseks on maitse, piiritunnetus. Kui näitlejal või lavastajal see puudub, on asi hull. [...] Drutse „Meie nooruse lindudes“ on oma poeetilisusega nagu puhastustuli. Kui kolleegid hästi mängivad, ei mõtle kunagi, et tahaksin ise ka seda osa teha. Kui mõni asi vastu hakkab, siis mõnikord mõtled ju ka, et ei tea, kuidas ise oleksin hakkama saanud. Aga kunagi ei oska sellest mingit numbrit teha – ei lähe iseloomuga kokku.“

Rutsa-tädi – Velda Otsus. „Meie nooruse lindudes“, Eesti Draamateater 1973